

N:o 10.

*Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående jemk-
ning af den på hemman å landet hvilande inqvarter-
ingsbörd; gifven Stockholms slott den 20 december 1889.*

Sedan Kongl. Maj:t funnit det af Riksdagen genom skrifvelse den 23 februari 1887 öfverlemnade förslag till lag angående jemkning af den på hemman å landet hvilande inqvarteringsbörd under fredstid icke kunna oförändradt godkännas, har nytt förslag till författning i ämnet blifvit utarbetadt; och vill Kongl. Maj:t, under åberopande af bifogade statsrådsprotokoll öfver finansärenden för denna dag, härmed föreslå Riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående jemkning af den på hemman å landet hvilande inqvarteringsbörd.

Med ändring af hvad särskilda författningar innehålla stridande mot denna lag förordnas som följer:

Den egare och innehafvare af vissa hemman å landet för närvarande tillkommande frihet från skyldigheten att efter lagstadgad grund lika med öfriga hemman deltaga i utgörande af inqvartering skall från och med den 1 januari 1891 upphöra att gälla; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, ej pligtige att i inqvarteringsskyldighetens utgörande deltaga i vidsträcktare mån än som med samma privilegier må vara förenligt.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.*F. v. Essen.*

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 december 1889.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern friherre ÅKERHJELM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: WENNERBERG,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
friherre ÅKERHJELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

36:o.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet friherre von Essen anförde i underdånighet:

»I underdånig skrifvelse den 23 februari 1887 har Riksdagen anmält, att Riksdagen med anledning af gjord framställning i ämnet för dess del antagit ett förslag till lag angående jemkning af den på hemman å landet hvilande inqvarteringsböroda under fredstid, hvilket förslag är af följande lydelse:

“Lag

angående jemkning af den på hemman å landet hvilande inqvarteringsböroda under fredstid.

Med upphäfvande af hvad som stridande mot denna lag finnes stadgadt ej mindre i 23 punkten af Kongl. Maj:ts förnyade kvarterordning den 28 mars 1719, kongl. brefvet angående kungs- och ladu-

gårdars befrielse för inqvartering den 2 november samma år, 2 och 3 punkterna i förordningen angående de friheter och förmåner, hvilka alla de i gemen hafva att niuta, som här i riket och derunder lydande Provincier några Meetall samt Mineral Strek och nyttiga Bergarter uppfinna, angifva och i gång bringa, den 27 augusti 1723, 8 och 9 punkterna af Ridderskapet och Adels privilegier den 16 oktober 1723, 2 § i förordningen angående hemman för Lotsarne i Riket samt hvad thermed gemenskap hafva kan den 17 september 1783 och kongl. brefvet den 27 juni 1791 än äfven i andra allmänna författningar, förordnas som följer:

Den egare och innehafvare af vissa hemman å landet för närvarande tillkommande frihet från skyldigheten att efter lagstadgad grund lika med öfriga hemman under fredstid deltaga i utgörande af inqvartering skall från och med den 1 januari 1888 upphöra att gälla; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, ej pligtige att i inqvarteringsskyldighetens utgörande deltaga i vidsträcktare mån, än som med samma privilegier må vara förenligt.»

Häröfver har kammarkollegium på grund af nådig remiss afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, deri collegium, efter att hafva redogjort för de prestationer, hvori enligt §§ 52, 57 och 58 i nådiga förordningen den 6 september 1842, om truppers och persedlars fortskaffande, den inqvartering, som skall på landet tågaude eller med marche-forcée fortskaffad trupp hos vederbörande inqvarteringsskyldige tilldelas, hufvudsakligen består, vidare anført, hurusom denna så kallade tillfälliga inqvartering åläge på landet egare eller innehafvare af hemman med åtskilliga tid efter annan derifrån medgifna undantag, vidsträcktare under fredstid än under krig, och innefattande antingen lindring uti eller befrielse från besvärets utgörande.

Lindring i besvärets utgörande under fredstid åtnjuta på grund af 9 § i ridderskapet och adels privilegier den 16 oktober 1723 utsockne- och frälshehemman, i det att de under fredstid taga del deruti endast till hälften mot skatte- och kronohemman.

Från utgörande af ifrågavarande besvär under fredstid äro, såvidt collegium hade sig bekant, följande helt och hållet *befriade*, nemligen:

1:o) kungsgårdar och kungsladugårdar på grund af nådiga brefvet den 2 november 1719;

2:o) säterier, ladugårdar, oskattlagda rå- och rörshemman samt insockne- eller veckodagshemman jemlikt 23 punkten i förnyade qvarterordningen den 28 mars 1719 och 8 § i ridderskapet och adels privilegier;

3:o) militieboställen; och

4:o) gästgifvaregårdar, likaledes på grund af nyss åberopade punkt i kvarterordningen;

5:o) kyrkoherde- och komministersboställen, stommar och klockarebol enligt kvarterordningen samt 7 § i presterskapets privilegier den 16 oktober 1723;

6:o) lotshemman på grund af 2 § i nådiga förordningen den 17 september 1783 angående hemman för lotsarne i riket med mera;

7:o) skatte- och kronobonde, som å sina egor uppfunnit mineralstreck, jemlikt 2 och 3 punkterna i plakaten och förordningen den 27 augusti 1723 angående de friheter och förmåner, hvilka de i gemen hafva att njuta, som här i riket och derunder lydande provinser några metall- samt mineralstreck och nyttiga bergarter uppfinna, angifva och i gång bringa; uti hvilka punkter, som, om också måhända numera icke gällande, åtminstone icke blifvit formligen upphäfda, hufvudsakligen stadgas, att skatteman, när han påfinner guld, silfver, koppar, qvicksilfver, tenn, bly, salt, gallmeja och stenkol, som om sin beständighet liknelse och godt hopp gifver, skall erhålla, bland annat, frihet från inqvartering af hemmanet och att kronobonde, som på det hemmans egor, hvilket han bebor, dylika metall- och mineralstreck eller fossilier, som nyss nämnts, påfinner och upptäcker, som till något beständigt verk stå att inrättas, skall bland annat njuta frihet för inqvartering å hemmanet;

8:o) nämndemän för den hemmansdel, de bebo, så länge de tjänst förrätta, på grund af nådiga brefvet den 27 juni 1791; samt slutligen

9:o) fjerdingsmän under tjänstetid enligt 9 § i nådiga stadgan den 1 juni 1850.

Enligt Riksdagens beslut skulle, med upphäfvande eller ändring af ofvan omförmälda författningar, hvilka äfven i sådant hänseende finnas uti ingressen till det framställda lagförslaget anförda, med undantag endast af 9 § i nådiga stadgan angående fjerdingsmän den 1 juni 1850, skyldigheten att i fredstid deltaga uti ifrågavarande besvär utgörande på landet utsträckas till innehafvare af alla slag utaf hemman derstädes med undantag endast af dem, hvilkas frihet uti berörda hänseende grundar sig på presterskapets privilegier. De skäl, Riksdagen för en sådan förändring anført, har äfven kollegium ansett ega full giltighet, hvarför kollegium för sin del icke haft något att deremot erinra, liksom kollegium ansett, att mot förändringens genomförande icke heller synnerligen stora svårigheter borde möta. Hvad nemligen först beträffade säterier, ladugårdar, rå- och rörs- samt allmänna frälsehemman, så vore dessa visserligen på grund af ridderskapet och adelns

privilegier tillförsäkrade den frihet, de i detta afseende hittills åtnjutit, hvarför den invändning härvid möjligen skulle kunna göras, att en förändring uti nu bestående förhållanden härutiinnan vore att anse såsom en privilegiifråga och således förutsatte ridderskapet och adelns samtycke; men då i senare tider genom lagarne den 26 september 1884 angående deltagande i tingshusbyggnad, den 1 maj 1885 angående deltagande i prestgårdsbyggnad och den 12 juni samma år angående deltagande i kyrkobyggnad den vissa fastigheter på landet förut på grund af ridderskapet och adelns privilegier tillkommande frihet i nu nämnda hänseenden blifvit upphäfd, utan att ridderskapet och adelns medgifvande derförinnau inhemtats, ansåge kollegium sådant icke heller i nu förevarande fråga behöfligt.

Hvad lotshemman anginge, skulle visserligen mot utsträckning till dem af skyldigheten att uti här i fråga varande besvär deltaga kunna erinras, att den frihet i berörda hänseende dessa hemman hittills åtnjutit varit att anse såsom en dem medgifven ersättning för lotsningsskyldighetens fullgörande och således icke borde kunna utan vederbörande hemmansinnehafvares medgifvande upphöra; men då numera till följd af väsentligen förändrade förhållanden lotshemmanens tal betydligt minskats, har kollegium ansett här anmärkta omständighet icke böra tillmätas så stor vikt, att densamma komme att utgöra hinder för ett mera fullständigt genomförande af den ifrågasatta förändringen.

Vidkommande slutligen den nämndemän och fjerdingmän förunnade frihet från deltagande uti inqvarteringsbesväret, syntes denna frihet desto mindre böra längre bibehållas, som genom i senare tider utfärdade författningar både nämndemän och fjerdingmän fått sig tillerkänd rätt till ersättning för flerahanda förrättningar samt, hvad särskildt nämndemän anginge, vid det förhållande att äfven andra än hemmansegare numera kunde väljas till nämndemän, en särskild förmån skulle genom bibehållandet af ifrågavarande frihet tillkomma de nämndemän, som vore hemmansegare, och, hvad fjerdingsmännen beträffade, friheten i berörda afseende icke tillkomme andre än sådana, som efter omgång hemmanen emellan denna befattning utgjorde.

Genom bifall till Riksdagens förevarande förslag oförändradt skulle emellertid, enligt kollegii uppfattning, en oegentlighet kunna uppstå, hvarpå kollegium ansett sig böra fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet. Såsom förut blifvit erinradt, fullgöres nemligen inqvarteringsskyldigheten på landet olika i fredstid och under krig, i det att den frihet från eller lindring uti deltagandet i detta besvär, som under fredstid eger rum, i de flesta fall upphör i krigstid, till följd hvaraf endast lotshemman, krono- och skattebonde, som uppfunnit mi-

neralstreck, så framt ens någon på sådan grund tillkommen frihet ännu finnes bevarad, samt nämnde- och fjerdingmän för deras åboende hemmansdelar äro äfven under krigstider från ifrågavande besvär befriade. Med en följdriktig tillämpning af Riksdagens förslag skulle således, enligt hvad kollegium erinrar, kunna inträffa, att hemman, som i enlighet med den af Riksdagen föreslagna förändringen fått sig ålagdt att under fredstid deltaga uti inqvarteringsbesväret, under krigstid deremot, då dess biträde härvid väl kunde antagas vara mera behöfligt, skulle komma att få njuta sin på äldre författningar grundade frihet i berörda afseende till godo. Till förekommande af en sådan oegentlighet har det synts kollegium, som borde den ifrågasatta förändringen utsträckas äfven till krigstid samt förty såväl i lagförslagets rubrik som i lagtexten orden »under fredstid» utgå.

Lika med Riksdagen finner jag en jemkning i den hemman på landet åliggande skyldighet att till inqvartering mottaga tågande trupper vara af förhållandena påkallad. Endast i fråga om åtgärdens utsträckning äfven till lotshemman, för hvilkas innehafvare befrielsen från inqvarteringsbördan varit att anse såsom vederlag för lotsningsskyldighetens fullgörande, skulle, såsom ock kammarkollegium erinrat, någon betänklighet kunna anses möta, men då ifrågavarande hemman i allmänhet torde vara belägna i skärgården eller eljest i sjökanten och utgörande af inqvartering därför endast sällan torde för dem förekomma samt lotshemman i allt fall för det dem åliggande särskilda besvär åtnjuta åtskilliga friheter af större betydelse än den ifrågavarande, torde nämnda betänklighet icke böra tillerkännas afgörande vikt.

Den ifrågasatta jemkningen i inqvarteringsbördan synes mig likväl böra genomföras på sådant sätt, att den af kammarkollegium påpekade oegentligheten undvikas; och har jag därför i öfverensstämmelse med hvad kammarkollegium anfört utarbetat ett förslag till författning i ämnet, dervid den i Riksdagens författningsförslag förekommande vidlyftiga ingressen, hvilken ändock icke fullständigt uppräknar alla författningar, som genom den nya lagen komma att ändras, synts mig lämpligen kunna förkortas.»

Departementschefen uppläste härefter omförmälda, af honom uppsatta författningsförslag, hvilket var af följande lydelse:

Lag

angående jemkning af den på hemman å landet hvilande inqvarteringsbörd.

Med ändring af hvad särskilda författningar innehålla stridande mot denna lag, förordnas som följer:

Den egare och innehafvare af vissa hemman å landet för närvarande tillkommande frihet från skyldigheten att efter lagstadgad grund lika med öfriga hemman deltaga i utgörande af inqvartering skall från och med den 1 Januari 1891 upphöra att gälla; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, ej pligtige att i inqvarteringsskyldighetens utgörande deltaga i vidsträcktare mån än som med samma privilegier må vara förenligt.

Departemenschefen hemställde derefter, att Kongl. Maj:t, med förklarande att det af Riksdagen med underdånig skrifvelse den 23 februari 1887 öfverlemnade förslag till lag angående jemkning af den på hemman å landet hvilande inqvarteringsbörda i fredstid icke kunde oförändradt godkännas, ville i nådig proposition föreslå Riksdagen att antaga det af honom nyss upplästa lagförslag.

Denna, af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle nådig proposition i ämnet till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan Litt. — — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
Hjalmar Rettig.